

Dzieła literackie ostatniego dwudziestolecia - ankieta

Druga dekada XXI wieku właśnie dobiegła kresu. Utwory powstałe w tym czasie nie doczekały się jeszcze ostatecznej hierarchizacji, choć z pewnością wiele z nich zostało już poddanych krytyce czy docenionych przez specjalistów i odbiorców nieprofesjonalnych oraz otrzymało nagrody. W ankiecie jest zatem miejsce zarówno na nieskrępowany osąd dzieł ostatniego dwudziestolecia, jak i na odniesienie się do opinii badaczy i czytelników.

Najdoskonalsze artystycznie utwory literatury polskiej ostatniego dwudziestolecia (poezja/proza/dramat).

Małgorzata Boryczka: *Traktat o łuskaniu fasoli* – Wiesław Myśliwski; potem pozostałe utwory Autora, a potem długo, długo nic.

Najistotniejsze poznawczo utwory literatury polskiej ostatniego dwudziestolecia (poezja/proza/dramat).

Małgorzata Boryczka:

Lubiewo Michała Witkowskiego – Witkowski w tęgowych butach wlaź nieproszony na salony, przecierając szlak dla całego nurtu literatury queerowej;

Pióropusz Mariana Pilota – językowy majstersztyk, który rozbudził na nowo nurt chłopski (zwłaszcza w kontekście tożsamościowym);

Wojna polsko-ruska pod flagą białą-czerwoną, Dorota Masłowska – brawurowe i bezpardonowe zmieszanie rejestrów i światów;

Pensjonat Piotra Pazińskiego – trzecie pokolenie po Holokauście przypomniało, że cień Zagłady wciąż jest długi; podobnie *Oskarżam Auschwitz*. *Opowieści rodzinne* Mikołaja Grynberga;

Kajś. *Opowieść o Górnym Śląsku* Zbigniewa Rokity – szalenie istotny element budowania przez literaturę tożsamości śląskiej jako odrębnej od polskiej;

Beksińscy. *Portret podwójny* Magdaleny Grzebałkowskiej – niesie na własnych barkach gatunek biografii, wyznaczając jego jakość i standardy.

Dzieła literackie ostatniego dwudziestolecia mające największy wpływ na inne utwory literatury polskiej (poezja/proza/dramat).

Małgorzata Boryczka:

Nie ma Mariusza Szczygła – jako ostateczne przyzwolenie dla Polskiej Szkoły Reportażu na postawienie postaci autora w centrum reportażu i przesunięcie gatunkowe w stronę eseju;

Wszystko, co napisał Wiesław Myśliwski, bo wszyscy chcieliby tak pisać, wielu próbowało, ale jeszcze nikomu się nie udało;

Nigdy w życiu Katarzyny Grocholi – ogromny sukces, który zapoczątkował wysyp autorek (Kalicińska, Oleksa), stawiających w centrum zainteresowania kobietę w średnim wieku i traktowanych przez krytykę jako piszące głupotki (w przeciwieństwie do utworów pisanych przez mężczyzn i traktujących o mężczyznach w średnim wieku, które są opowieściami uniwersalnymi i ważkimi);

Bieguni Olgi Tokarczuk – fragmentaryczność i epizodyczność utworu udzieliła się tekstom wielu twórców i twórczyń.

Ulubione utwory literatury polskiej ostatniego dwudziestolecia.

Małgorzata Boryczka:

Piaskowa góra Joanny Bator;

Krótką wymiana ognia Zyty Rudzkiej;

Liczyb ostatnie Jarosława Maślanka;

Trzeci dzień świąt Macieja Miłkowskiego;

Kuł Łukasza Orbitowskiego;

Nagrobek z lastryko Krzysztofa Vargi;

Lajła znaczy noc Aleksandry Lipczak;

Dziewczynka w czerwonym płaszczyku Romy Ligockiej;

2 Łukasza Kamińskiego (poezja);

Między nami dobrze jest Doroty Masłowskiej (dramat).

Najciekawsze debiuty ostatniego dwudziestolecia (poezja/proza/dramat).

Małgorzata Boryczka:

Mapa Barbary Sadurska – ogromna dojrzałość literacka, sprawność językowa i koncepcyjna, świeżość formalna.

Dropie Natalki Suszczyńskiej – tragikomiczny głos prekariatu czerpiący garściami z gatunku internetowej copy-pasty.

Halny Igora Jarka – pomieszenie rejestrów, literackie przebudzenie Nowej Huty i umieszczenie jej na mapie jako miejsca odrębnego od Krakowa, z własną tożsamością i formującą się właśnie mitologią (również poprzez na przykład *Bestiariusz nowohucki* Elżbiety Łapczyńskiej).

Psy ras drobnych Olgi Hund – brawurowa, śmieszno-straszna opowieść o chorobie psychicznej, która wciąż w polskiej literaturze traktowana jest jako tabu, w ostateczności źródło udręki (jak w *Koniec świata, umyj okna* Agnieszki Jelonek). Bohaterka Hund wchodzi w tę narrację jako uczestniczka i uważna obserwatorka, która zamiast wstydzić się swojej choroby czy uparcie z nią walczyć, po prostu próbuje ją leczyć. Niezwykle świeża perspektywa.

Wojna polsko-ruska pod flagą biało-czerwoną – Doroty Małowskiej.

Najciekawsze utwory zagraniczne ostatniego dwudziestolecia.

Małgorzata Boryczka:

Afropean. Notes from Black Europe Johny'ego Pittsa – nieprzetłumaczona jeszcze na język polski opowieść o poszukiwaniu Czarnej Europy dziś i dawniej, jej znaczeń, jej konsekwencji, jej historii. Doskonała odtrutka na wszechobecną amerykańską narrację rasową.

A Visit from the Goon Squad Jennifer Egan (*Zanim dopadnie nas czas*, tłum. Katarzyna Waller-Pach) – świeże formalnie, językowo i fabularnie podejście do koncepcji Bildungsroman, a jednocześnie celna analiza postępujących wśród społeczeństw Zachodu problemów z komunikacją i wzajemnym zrozumieniem.

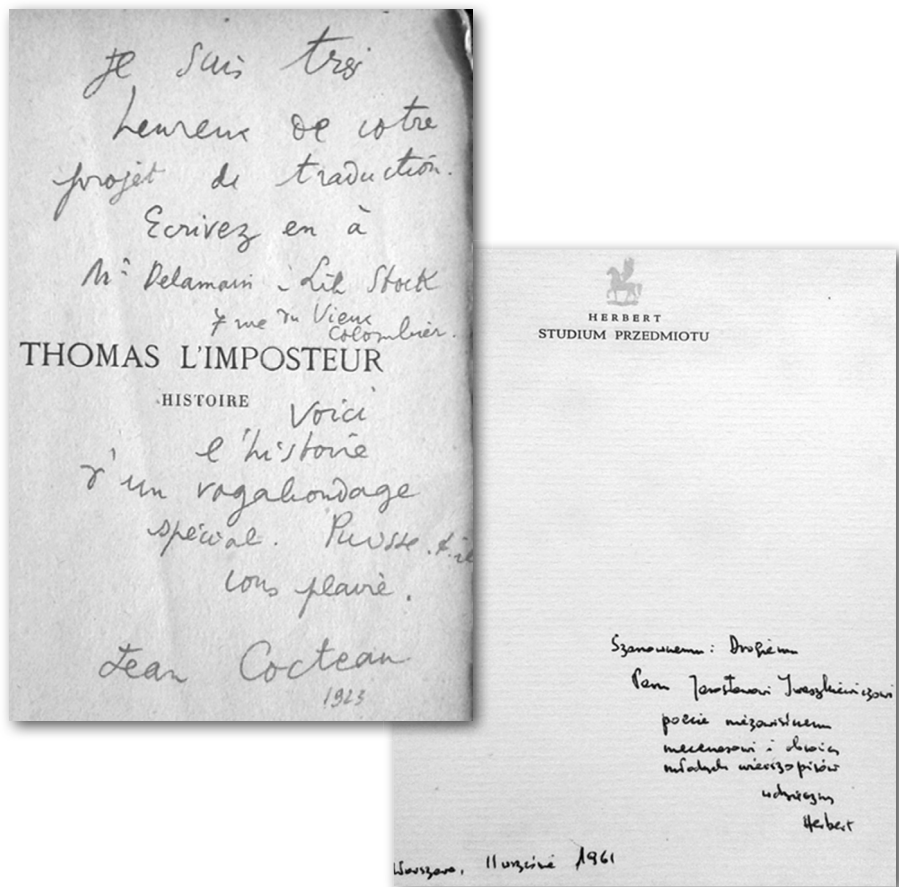
Cosmopolis Dona DeLillo – wiwisekcja rozpadu i powierzchowności amerykańskiego snu, postmodernistyczna w formie i przekazie.

Sea of Poppies Amitava Ghosha – nieprzetłumaczona jeszcze na język polski powieść otwierająca trylogię poświęconą wojnom opiumowym z XIX wieku. Gdyby Ghosh był Amerykaninem, byłby to ogromny hit, poruszający wszystkie istotne w ostatnim 20-leciu tematy: (post)kolonializm, feminizm, rasizm, społeczeństwo klasowe (w tym wypadku kastowe), (nie)tolerancję religijną. Na swoje nieszczęście autor pochodzi z Indii, więc mało kogo to obchodzi.

Internat Serhija Žadana, tłum. Michał Petryk – powalająca jednoczesnymi naturalnością i precyzją języka opowieść o wojnie, która trwa od lat, ale o której Zachód wolął nie pamiętać i nie myśleć tak długo, jak tylko się dało. Žadan wiedział, że długo się nie da, więc napisał dzieło, które przejdzie do kanonu literatury europejskiej jako kronika swoich czasów (i czasów przyszłych).

Księga szeptów Varujana Vosganiana, tłum. Joanna Kornaś-Warwas – rozdierająca emocjonalnie, szalenie gęsta proza poetycka, z mnogością metafor, zawitości, niedopowiedzeń. Historia zapomnianego i przemilczanego ludobójstwa dokonanego przez Turków na Ormianach w 1915 roku.

Aleja Narodowa Jaroslava Rudiša, tłum. Katarzyna Dudzic-Grabińska – przewrotna, krótka nowela w formie monologu, a właściwie monodram, którym autor kolejny raz udowadnia, że Czesi lepiej od Polaków rozumieją własną historię, są bardziej pogodzeni z jej niuansami.

Dedykacje dla Jaroslawa Iwaszkiewicza, Muzeum im. A. i J. Iwaszkiewiczów w Stawisku:
Jean'a Cocteau, Zbigniewa Herberta